

DAVID MIRÓ
CASTELLÓ

Així vaig descobrir el meu besavi republicà

El Grup per la Recerca de la Memòria Històrica de Castelló aplega testimonis familiars de la repressió

La meua àvia Maria va morir el 2009, però la tia Glòria m'havia explicat que un dia va venir una dona a fer-li una entrevista sobre la Guerra Civil. Durant anys no se'n va saber res, d'aquella entrevista. No constava enlloc. Ningú en sabia res. Però aquest estiu la història va fer un gir inesperat. Una de les impulsores del Grup per la Recerca de la Memòria Històrica de Castelló, Maria Isabel Peris, va trobar la cinta a casa seva. Per algun motiu l'havien descartat perquè no se sentia bé, però la realitat era que sí que se sentia. És difícil explicar la sensació de sentir la veu de la teua àvia tretze anys després de la seva mort. Al principi va costar de reconèixer, però després ja no hi ha dubte. Era ella.

Parla seriosa, amb indignació però amb dignitat, de totes les malvestats dels franquistes després de guanyar la guerra. Ella tenia l'home i dos cunyats a la presó de Borriana, un antic convent avui reconvertit en Casa de Cultura.

"Ai, les pallisses... Pegar s'ha pegat molt, ahí a la presó. Perquè al carrer hi havia dones que s'hi arrimaven, d'ací de Borriana, i els sentien gemegar", diu.

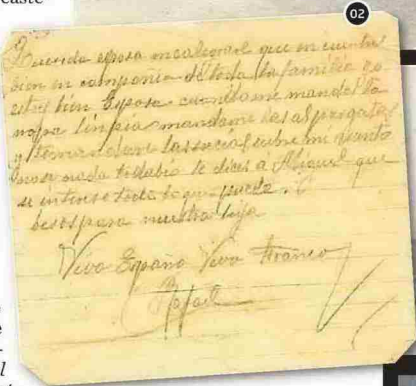
El cas és que gràcies a aquella entrevista i a altres testimonis he pogut descobrir coses del passat familiar que desconeixia. I el mateix fenomen deu passar amb molts castellonencs més. El meu avi Pepe se'n va sortir, però al seu germà Manuel el van afusellar. Els meus avis van viure tota la vida a prop dels delators que van extorsionar la família i van provocar les tortures i la mort del Manuel. És impossible no preguntar-se com ho van poder suportar i van decidir tirar endavant una família.

Novetat editorial

Es dona la circumstància que Maria Isabel Peris acaba de publicar la tercera edició ampliada d'*Històries de vida al Castelló de la guerra i la postguerra* (Universitat Jaume I, 2022), on apareixen molts dels testimonis recollits pel Grup per la Recerca. Peris explica la dificultat de trobar testimonis d'aquells fets en una societat conservadora com la castellonense, on la dreta encara té un poder social molt important.

"Ens trobem sentiments oberts, amagats molt de temps, molt d'agraïment també. I també veus d'altres que no volen saber, veus indiferència en ells. Han sigut molts anys d'acomodació i adoctrinament polític. Poca rebel·lia, i és fort... Si penses tot el que va passar...", diu Peris.

Sentint les entrevistes es veu com tenen un efecte reparador per a les víctimes. "Impressiona quan parlen de com es vivia. Atemorits,

humiliats i sense poder parlar després d'afusellar un familiar, havent de conviure amb els delators, botxins, l'espòli econòmic, la misèria humana, discriminació per treballar, la fam...". explica Peris. I ara per fi algú els escolta.

L'enfocament de Peris, que també és membre del Consell Valencià de Cultura, és el d'aproximar-se al màxim a la vida quotidiana d'aquella gent, i així es reflecteix en el llibre. "Veus la il·lusió i la lluita pels drets més elementals, com poder menjar, tenir una casa, la situació econòmica dels treballadors davant les classes dominants", relata d'aquell Castelló de l'època republicana. És en aquell context on apareix un altre personatge familiar

important: el besavi Salvador Miró i Llorens, fundador de la UGT a Borriana segons consta al seu consell de guerra. Al repositori d'entrevistes que hi ha a la web del Grup n'hi ha una de la germana menuda del meu avi, la Rosa. Escoltar-la també em va obrir tot un món, ja que a casa amb prou feines es parlava del besavi. El Salvador va ser alcalde pedani de les Alqueries de Santa Bàrbara, a Borriana, a l'imposar-se al candidat de la dreta.

Quan l'entrevistadora pregunta a la filla quina ideologia professava son pare, la resposta és per emmarcar: "Ell no era de cap partit, ell era dels pobres, tenia eixes idees. Era de qui ho necessitava. Per això va portar la llum a les alqueries i va fer construir unes escoles. La gent estava tan contenta que quan es va casar la meua germana tots els veïns van voler fer-li un regal. Els regals no cabien a casa!"

El gran trauma de la família Miró, que en un moment donat tenia cinc fills al front defensant la República, era qui els va delatar quan van arribar dos d'ells, el Pepe i el Manuel, a casa. "No havia passat ni mitja hora que havien arribat i ja van venir per endur-se'ls", explica Rosa. Evidentment, sospitaven dels falangistes del poble, però mai van saber segur de qui va ser la iniciativa.

Opressió

Els avis van viure tota la vida a prop dels delators que van provocar la mort del Manuel

El que va seguir després va ser un calvari amb final dramàtic. Per si no n'hi havia prou amb els fills, als quals es demanava la pena de mort, al pare, Salvador, també el van tancar al penal de l'illa de San Simón, a Galícia, un centre especial per a presos polítics. Sentint la veu de la Rosa recordar aquells dies 70 anys després se'm trenca el cor: "Ma mare i jo estàvem soles a casa, dormíem juntes i ploràvem tota la nit".

Ni una trista placa

La mare, de fet, mai va superar la mort del fill i no va durar gaire. El Salvador va tornar, però amb la salut molt tocada, per viure en l'ostracisme fins a la seva mort. Avui dia a les Alqueries de Santa Bàrbara no hi ha ni una trista placa que recordi la seva figura. El regidor de Cultura, Vicent Granel, em promet que hi posaran remei. M'explica que al poble s'acaba de publicar un llibre amb les històries dels borrianencs que van morir al Camp de Mauthausen, i que hi ha familiars que han descobert tot just ara el que els va passar. D'altres es neguen directament a conèixer els fets. Com afirma Maria Isabel Peris, la dreta a Castelló, i per extensió a Espanya, és una "muralla". Per sort, cada cop hi ha més esquarteres en aquest mur i la història va sortint a la llum gràcies a aquests activistes de la memòria.

01. Dones a la presó de Castelló als anys 40.
02. Carta d'un pres a la seva dona. 03. Militars i clero a la presó de Castelló als anys 40.
04. Homes al pati de la presó de Castelló; un dels presos, al costat de la pissarra, fa de mestre. GRUP PER LA RECERCA DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA DE CASTELLÓ